

„KDYBYCH O TOM MLUVILA, ASI BYCH TO NENAZVALA SEXUÁLNÍM OBTĚŽOVÁNÍM.“ SEXUÁLNÍ OBTĚŽOVÁNÍ VE VYSOKOŠKOLSKÉM PROSTŘEDÍ Z PERSPEKTIVY STUDUJÍCÍCH

Marta Vohlídalová

Sexuální obtěžování může nabývat mnoha různých podob od verbálních útoků až po nejvážnější formy, jakými jsou například vydírání nebo fyzické napadení (Fitzgerald et al. 1988, Gruber 1992).¹ Přestože neexistuje jednotná definice sexuálního obtěžování (Fitzgerald 1996, s. 25), lze ho popsat jako nevídané, nevhodné a urážlivé chování, které je zpravidla zneužitím nerovného mocenského postavení daného formální nebo genderovou (symbolickou) strukturou určitého prostředí (Dziech, Weiner 1984, Huerta et al. 2006, McKinnon 1979, Thomas 1997, s. 148).

Vzhledem k tomu, že podle dosavadních výzkumů (např. Dziech, Weiner 1984, Paludi 1996, Kalof et al. 2001, Skaine 1996, Křížková et al. 2006) jsou obětmi sexuálního obtěžování, a to jak v pracovněprávních vztazích, tak ve vztazích mezi vyučujícími a studujícími, především ženy,² lze toto chování chápat primárně jako důsledek genderové kultury společnosti, která ženám připisuje podřízenou a mužům naopak dominantní společenskou roli. Je přitom zřejmé, že tyto symbolické genderové nerovnosti jsou často ještě posíleny nerovnostmi danými hierarchickou strukturou organizací (Tangri et al. 1982, Hearn, Parkin 2002). Právě muži totiž zastávají vyšší pozice v pracovní hierarchii (včetně oblasti vědy, výzkumu a vysokého školství; Tenglerová 2011) a disponují proto častěji než ženy také mocí danou organizační strukturou.

Sexuální obtěžování není současným sociálním výzkumem konceptualizováno jako chování primárně motivované sexuální touhou, „ale jako projev patriarchálního systému, který ženy udržuje v podřízeném postavení“ (Uhe 2006, s. 21), který je veden potřebou agresora uplatňovat symbolickou moc (O'Leary-Kelly et al. 2000, Skaine 1996, Uggren, Blackstone 2004). Sexuální obtěžování se tak stává

nástrojem, s jehož pomocí muži uplatňují svou dominanci nad ženami, udržují je v podřízeném postavení, snižují jejich pracovní status a zároveň je vytlačují z pozic, kde by mohly konkurovat mužům (Skaine 1996, s. 11, McKinnon 1979, Benson, Thompson 1982, Křížková et al. 2006, s. 7). Jde tedy o určitou formu genderové diskriminace uplatňovanou většinou vůči ženám, a to jak v zaměstnání, tak ve vzdělávacím procesu. Toto pojetí sexuálního obtěžování zastává např. evropská legislativa, která explicitně zachází se sexuálním obtěžováním jako s formou diskriminace na základě pohlaví (Havelková 2006, s. 96).

Sexuální obtěžování ve vysokoškolském prostředí lze považovat za princip narušující rovný přístup ke vzdělání, který je mimo jiné explicitně deklarován ve školském zákoně³ (zákon č. 561/2004⁴). Závažnost dopadů sexuálního obtěžování ve vysokoškolském prostředí přitom podtrhuje i skutečnost, že formální vzdělání je často rozhodujícím faktorem pro další kariérní a osobní rozvoj každého člověka, přičemž tato skutečnost platí dvojnásob pro ženy, které mají (nejen) v České republice ztížené podmínky uplatnění na pracovním trhu v porovnání s muži (viz např. Crompton, Harris 1998, Křížková, Vohlídalová 2009a). Jakákoliv forma diskriminace v tomto prostředí je tedy krajně nežádoucí.

Přes závažnost tohoto jevu a ničivé dopady, které může mít na studující, jejich prospěch i psychiku (viz např. Huerta et al. 2006, Knapp et al. 1997), nebyla problematika sexuálního obtěžování ve vysokoškolském prostředí v ČR až do nedávné

¹ Tento článek vznikl v rámci projektu „Národní kontaktní centrum – ženy a věda“ (MŠMT ČR, EUPRO, č. OK 08007).

² Nepopírám však, že dochází k obtěžování mezi lidmi stejného pohlaví a že dochází i k sexuálnímu obtěžování mužů ze strany žen.

³ Vycházím zde z expertního názoru JUDr. Barbary Havelkové, která mi laskavě poskytla právní konzultaci.

⁴ Podle školského zákona č. 561/2004 § 2: „Vzdělávání je založeno na zásadách: a) rovného přístupu každého státního občana České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ke vzdělávání bez jakékoli diskriminace z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu a zdravotního stavu nebo jiného postavení občana, ...“

doby věnována dostatečná výzkumná ani společenská pozornost. V ČR dosud nejsou příliš rozšířené vysokoškolské politiky, které by tento problém ošetřovaly. Snaha o zahájení diskuse nad tímto tématem se setkává s odmítnutím ze strany odborné i laické veřejnosti, jak ukazuje např. polemika Jana Horského (2010) nebo S. Komárka a J. Havlíčka (2010) s příručkou „Sexuální obtěžování na vysokých školách, proč vzniká, jak se projevuje, co lze proti němu dělat“ (Smetáčková, Pavlík, Kolářová 2010). První výzkumy tohoto fenoménu se v českém vysokoškolském prostředí uskutečnily teprve na přelomu let 2008 a 2009.

V článku se zaměřuji na jeden z charakteristických rysů sexuálního obtěžování ve vysokoškolském prostředí, a to na výraznou diskrepanci mezi relativně vysokou prevalencí tohoto jevu mezi studujícími a malým podílem těch, kteří svoji zkušenost jako sexuální obtěžování označují. Zamýšlím se nad zdroji této diskrepance a sleduji, jakým způsobem vymezují sexuální obtěžování samotní studující a jak ho definují. Jak se totiž ukazuje, expertní definice používané v legislativě a výzkumech se významně liší od subjektivní percepce obtěžování studujících. V závěrečné části textu se pak zabývám širšími kulturně-spoločenskými zdroji těchto diferencí ve specificky českém prostředí.⁵

EXPERTNÍ A INDIVIDUÁLNÍ DEFINICE SEXUÁLNÍHO OBTĚŽOVÁNÍ

Sexuální obtěžování je široký pojem, který zahrnuje pestrou škálu různých forem jednání verbální i neverbální povahy. Základním dělením, se kterým se setkáváme v legislativě, v opatřeních univerzit proti sexuálnímu obtěžování a ve výzkumech, je rozlišení na formy „něco za něco“ (quid pro quo) a „vytváření nepřátelského prostředí“ (hostile environment). Obtěžování „něco za něco“ zahrnuje takové formy chování, které vyžadují sexuální sblížení výměnou za určité výhody nebo pod určitou pohrůzkou, přičemž případné přijetí nebo nepřijetí této „nabídky“ má vliv na to, jakým způsobem je s dotyčným/dotyčnou zacházeno na pracovišti nebo např. ve škole. „Vytváření nepřátelského prostředí“ oproti tomu zahrnuje mnohem subtilnější formy obtěžování, jako např. sexuálně laděné vtipy, komentáře, dotyky a jiné for-

my jednání, které vytvářejí ponižující a nepřátelskou pracovní atmosféru. Náleží k nim však i další formy chování bez sexuálního podtextu, které jsou zaměřeny proti mužům nebo ženám (Welsh 2000, 1999, s. 170, Paludi 1996, Hill, Silva 2005, MacKinnon 1979, Lee, Greenlaw 1995, s. 359 a další).

Určitou modifikací tohoto rozdělení je operacionalizace Luisy Fitzgerald, která navrhla tzv. Sexual Experience Questionnaire (SEQ) (Fitzgerald et al. 1988, 1993). V návaznosti na typologii Franka Tilla (1980) dělí Fitzgerald sexuální obtěžování na *genderové obtěžování* (zahrnující měkčí formy obtěžování, jako jsou např. urážky, komentáře, nevhodná gesta, používání lechtivých materiálů a další), *nevtanou sexuální pozornost* (snaha o navázání intimního vztahu, hovory o sexuálně laděných nebo intimních tématech, pozvání na soukromou schůzku apod.) a *sexuální nátlak* (nucení k sexuálnímu sblížení za odměnu nebo pod pohrůzkou, nevtané tělesné dotyky a fyzické napadení). Přestože její operacionalizace má i své kritiky (např. Gutek et al. 2004) a můžeme se setkat i s alternativními způsoby operacionalizace (viz např. Gruber 1992), je stále hojně využívána (např. Cortina 2001, Wasti et al. 2000).

V ČR ošetřuje a zároveň i legislativně definuje (sexuální) obtěžování tzv. antidiskriminační zákon (zákon č. 198/2009 Sb.), který je vymezuje následujícím způsobem:

- (1) Obtěžováním se rozumí nežádoucí chování (...)
 - a) jehož záměrem nebo důsledkem je snížení důstojnosti osoby a vytvoření zastrašujícího, nepřátelského, ponižujícího, pokořujícího nebo urážlivého prostředí, nebo
 - b) které může být oprávněně vnímáno jako podmínka pro rozhodnutí ovlivňující výkon práv a povinností vyplývajících z právních vztahů.
- (2) Sexuálním obtěžováním se rozumí chování podle odstavce 1, které má sexuální povahu.

Obdobně jako v evropské direktivě a ve většině evropských zemí (Government of Ireland 2004, s. 32) je i v legislativě ČR rozlišeno obtěžování a sexuální obtěžování, přičemž obě formy jsou definovány velice široce s odkazem na úmysl jednatelů, na porušení lidské důstojnosti a na zahrnutí forem „něco za něco“ i forem vytvářejících „nepřátelské prostředí“.

Přestože je zákon mocným nástrojem, který ovlivňuje, jakým způsobem je sexuální obtěžování definováno (Welsh et al. 2006, s. 103), a přestože si díky oficiálním definicím sexu-

⁵ Přestože může sexuální obtěžování nabývat i jiných forem, analýza se soustřeďuje pouze na obtěžování studujících ze strany vyučujících, které představuje vzhledem k výrazné mocenské nerovnováze a omezeným možnostem se bránit jednu z nejběžnějších forem obtěžování ve vysokoškolském prostředí.

álního obtěžování a politikám mnoho lidí uvědomilo, že chování, které jim dříve připadalo normální, je ve skutečnosti nevídanou a netolerovatelnou formou obtěžování (Williams et al. 1992, Anderson 2006), ukazuje se, že lidé se plně nezotožnili s definicí sexuálního obtěžování, kterou tyto politiky a legislativy přinesly. Tohoto fenoménu si přitom všímá řada zahraničních výzkumů a jeho studiu je právem věnována velká pozornost. Právě odlišnost individuálních pojetí obtěžování od pojetí expertních a neochota označovat určité formy nevídaného chování *výslovně za* sexuální obtěžování jsou totiž považovány za jedny z příčin selhávání politik protirájících sexuální obtěžování a přetrvávající neochoty lidí řešit tento problém oficiální cestou (Bursik 1992, Williams et al. 1992, Powell 1986 aj.).

Důvody, proč se lidé brání označovat svoje zkušenosti jako sexuální obtěžování, jsou různé. Carrie Herbert (1997) je spatřuje v nejistotě ohledně vymezení sexuálního obtěžování a všeobecné ignoranci tohoto problému a nevědomosti. Důležitou roli přisuzuje zejména vzdělávání a osvětovým programům, které mají zvyšovat povědomí o škodlivosti a nelegálnosti takového chování. K podobným závěrům dochází i Patti Giuffre a Christine Williams (1994), podle nichž může být důvodem neoznačování sexuálního obtěžování i to, že si lidé nejsou vědomi toho, že je takové chování trestné (1994, s. 379).

Paula Nicloson (1997), která studovala sexuální obtěžování v prostředí lékařské fakulty, svou studii uzavírá s tím, že jde o „toxické“ organizace, které ženy socializují tak, aby takové projevy jednoduše ignorovaly. Čím výše se totiž ženy nacházejí v hierarchii fakulty, tím spíše mají tendenci popírat existenci sexuálního obtěžování a znevažovat jeho případné dopady na oběti. Helen Mott a Susan Condor (1997) pak ve studii sekretářek docházejí k závěru, že sexuální obtěžování je v silně „genderovaných“ zaměstnaneckých vztazích (jako např. mezi sekretářkou a jejím šéfem) natolik spjata s výkonem určité pracovní role, že se stává neviditelným. Ba co více, určitá forma sexuálního obtěžování je vetkána hluboko v představách o tom, jak má být daná pracovní pozice správně vykonávána (viz např. i Gutek et al. 1982). Přiznat si, že určité chování, které samy ženy považují za nedílnou součást správného výkonu pracovní role a které od nich jejich okolí vyžaduje, je sexuálním obtěžováním, by proto pro mnohé z nich znamenalo narušení jejich vlastní pracovní identity.

Podle Katleen Cairns (1997) je důvodem i to, že se ženy naučily akceptovat mužské normy a představy o femininitě a o tom, jak se má žena chovat a jak má např. reagovat

na mužské narážky, pozvání na kávu nebo (nežádoucí) komplimenty. Pod vlivem mužských norem a mužského světa se podle ní ženy naučily nepřikládat význam svému vlastnímu úsudku a mají tendenci své zážitky a zkušenosti nepovažovat za „reálné“, případně mohou mít obavu, že jim jejich zkušenost nikdo neuvěří (Jensen, Gutek 1982).

Podle některých autorů může být sexuální obtěžování některými aktéry považováno dokonce za příjemné a žádoucí (Reilly et al. 1992), případně může existovat přesvědčení, že jde o něco přirozeného, vycházejícího z biologické podstaty lidí (Tangri et al. 1982). Významnou roli hraje také specifický společensko-kulturní kontext (Welsh et al. 2006). Roli však může hrát i samotná terminologie, a zejména pak spojený obtěžování se slovem „sexuální“, které má pro řadu lidí velice úzkou konotaci (Lee 2001, Smetáčková, Pavlík 2011). Deborah Lee (2001, s. 35) proto navrhuje pracovat spíše s výrazy aktérů a akterek a brát v úvahu to, jak o své zkušenosti s obtěžováním sami hovoří.

METODOLOGIE

Studie sexuálního obtěžování na vybrané fakultě pražské vysoké školy měla smíšený výzkumný design a obsahovala kvalitativní a kvantitativní část. Kvantitativní část tvořilo dotazníkové šetření mapující zkušenosti studentů a studentek se sexuálním obtěžováním a jejich postoje k tomuto jevu. Na kvantitativní šetření navazovaly hloubkové rozhovory se studujícími dané fakulty. Zatímco „makro“ perspektiva kvantitativního výzkumu umožňuje zkoumat agregovaná data a statistické závislosti, „mikro“ perspektiva hloubkové kvalitativní sondy sleduje samotné aktéry, jejich motivace a postoje a její silnou stránkou je schopnost odhalit širokou paletu těchto možných jednání, motivací i postojů a jejich interpretací (Silverman 2004, Charmaz 2006).

Výzkum byl koncipován jako studie vybrané fakulty pražské vysoké školy. Výzkumné dotazníkové šetření zaměřené na zjišťování zkušeností studujících se sexuálním obtěžováním a jejich postojů k tomuto chování proběhlo na přelomu let 2008 a 2009 a zahrnovalo 700 studujících v magisterském a bakalářském studijním cyklu, z toho 464 studentek a 236 studentů. Sběr dat probíhal po dohodě s vyučujícími v hodinách výuky, přičemž dotazovaným studentům a studentkám byly k dispozici vyškolené koordinátorky, které je instruovaly, jak dotazníky vyplnit. Při výběru hodin výuky, v nichž probíhal sběr dat, jsme dbali na rozmanitost zastoupených oborů a předmětů.

V rámci kvalitativního šetření bylo provedeno celkem 18 polostrukturovaných hloubkových rozhovorů se studenty a studentkami vybrané fakulty pražské vysoké školy, které se soustředily na zkušenosti studujících s jednotlivými typy obtěžování a na jejich postoje k tomuto chování. Ve výzkumném souboru bylo zastoupeno 13 dívek a pět chlapců, osm z nich studovalo v doktorském studijním programu, sedm v magisterském a tři v bakalářském cyklu. Participanti a participantky kvalitativní sondy byli rekrutováni různými způsoby – emailem, inzeráty na škole i s pomocí metody sněhové koule.⁶

Rozhovory byly doslovně přepsány a poté analyzovány. Při kvalitativní analýze dat jsem vycházela z prvků grounded theory (Strauss, Corbinová 1999; Glaser, Strauss 1967, Charmaz 2006).

Dotazník, který jsme ve výzkumu použili, volně vycházel z výše zmiňovaného SEQ (Fitzgerald et al. 1993), který dělí sexuální obtěžování na genderové obtěžování, nevíтанou sexuální pozornost a sexuální nátlak. Jednotlivé formy obtěžování byly v dotazníku zastoupeny následujícími položkami: Z oblasti **genderového obtěžování** jsme zjišťovali zkušenosti studujících se *zesměšňujícími poznámkami o mužích a ženách, sexuálně laděnými příběhy, lechtivými učebními materiály, z(ne)výhodněním kvůli pohlaví a okukováním*. Z oblasti **nevítané sexuální pozornosti** jsme do dotazníku zařadili otázky na zkušenosti s *komentováním vzhledu a chování, snahou o navázání intimního vztahu, hovory o sexuálně laděných nebo intimních tématech a pozvánkou na soukromou schůzku*. Z oblasti nejvážnějších forem sexuálního obtěžování, tzn. **sexuálního nátlaku**, jsme se věnovali zkušenostem studujících s *nabídkou intimního sblížení výměnou za určité výhody nebo pod pohružkou* a jejich zkušenostem s *případným intimním sblížením, s dotýkáním nebo jiným narušením osobního prostoru a fyzickým napadením*. Kromě zkušeností studujících s těmito jednotlivými konkrétními formami chování jsme se v dotazníku ptali také na to, zda se studující sami stali terčem sexuálního obtěžování ze strany vyučujících. Dalším tématem, na něž se dotazník soustředil, bylo také to, jaké formy chování studující zahrnují pod sexuální obtěžování.

⁶ Přestože je patrná určitá míra samovýběru participantů a participantek kvalitativní studie, což je ostatně neoddelitelnou součástí všech (nejen) kvalitativních sond, nedomnívám se, že by měl tento fakt negativní dopady na kvalitu analýz. V případě, že sledujeme, jak lidé prožívají sexuální obtěžování, jak je definují a konstruují, je možné tuto skutečnost interpretovat spíše jako výhodu. Právě lidé, kteří jsou k tomuto tématu do určité míry senzitivní nebo mají s takovým chováním osobní zkušenost, mohou nabídnout bohaté narativy, a tedy i materiál pro analýzu.

ZKUŠENOSTI STUDUJÍCÍCH S RŮZNÝMI FORMAMI OBTĚŽOVÁNÍ

Některou z forem obtěžujícího chování (ať už genderové obtěžování, nevíтанou sexuální pozornost, nebo sexuální nátlak) zažilo celých 67 % dotázaných. K obdobným výsledkům došel i tým Smetáčkové a Pavlíka (2010), podle jejichž zjištění se s lehčí či těžší formou sexuálního obtěžování setkalo dokonce 75 % dotázaných studentů a studentek.

V souladu se zahraničními výzkumy (Hill, Silva 2005, Paludi 1996, Kelley, Parsons 2000 a další) se ukázalo, že k nejběžnějším formám obtěžujícího chování patřily na sledované fakultě „měkčí“ formy obtěžování náležející do kategorie genderového obtěžování. Některou z forem genderového obtěžování zažilo přibližně 66 % studujících,⁷ přes 18 % studujících⁸ má zkušenost s nevíтанou sexuální pozorností ze strany vyučujících a kolem 9 % se jich setkalo se sexuálním nátlakem.⁹ Podle výzkumu Smetáčkové a Pavlíka (2011, s. 378) se s genderovým obtěžováním setkalo 62 % dotázaných, s nevíтанou sexuální pozorností 22 % dotázaných a se sexuálním nátlakem 6 % studujících. Oba výzkumy tedy došly k podobným zjištěním.

Pokud jde o jednotlivé formy obtěžování, s nimiž se studující setkávali nejčastěji,¹⁰ patří sem zejména *zesměšňující a urážlivé poznámky o mužích a ženách*, s nimiž se setkalo přes 53 % studentů a téměř 48 % studentek. Následuje *okukování*, s nímž se statisticky významně častěji setkávají ženy (28 % studentek, 13 % studentů), a *sexuálně laděné vtipy a příběhy*, s nimiž se při vyučování setkalo kolem 27 % studentů a 23 % studentek. Se *zvýhodněním díky pohlaví* se setkalo kolem 21 % studentek a 14 % studentů, naopak *znevýhodnění kvůli pohlaví* deklarovali častěji studenti (20 %) než studentky (16 %). K poslední relativně často zastoupené kategorii patří i *pozvání na soukromou schůzku*, s nímž se setkávají zejména studentky (17 % studentek, ale pouze 8 % studentů). Zbylé typy obtěžování, které představovaly hlavně tvrdé fyzické formy obtěžování, se mezi studujícími objevovaly výrazně méně často – 8 % studentek a studentů bylo terčem *nechtěných dotyků nebo narušování osobního prostoru ze strany vyučujících*, 7 % studentů a 4 % studentek se setkalo s *lechtivými učebními materiály*, 3 % žen a 0,5 % mužů se *snahou o navázání milost-*

⁷ Genderové rozdíly nejsou statisticky významné.

⁸ 14 % studentů, 20 % studentek (rozdíl je statisticky významný).

⁹ Genderové rozdíly nejsou statisticky významné.

¹⁰ V tomto případě vycházím z otázek, které směřovaly na přímé zkušenosti studujících s jednotlivými konkrétními formami obtěžování.

nebo vztahu, 2,1 % mužů a 1,7 % žen s *rozhovory o intimních či sexuálně laděných tématech* a jen necelá 0,5 % studujících se setkala s *nabídkou výhod za intimní sblížení* (Vohlídalová et al. 2010, s. 31).

Výskyt zejména pak některých měkčích forem sexuálního obtěžování na dané sledované fakultě se na základě těchto zjištění zdá být značně rozšířený. Jakým způsobem však tento stav reflektují samotní studující?

Obdobně jako v zahraničních výzkumech (Fitzgerald et al. 1988, 1993, Hill, Silva 2005, Kalof 2001, Schneider 1995, Kelley, Parsons 2000 a další) i v našem případě se ukázal výrazný rozdíl mezi podílem studujících, kteří odpověděli kladně na přímou otázku, zda byli sexuálně obtěžováni vyučujícími, a podílem těch, kteří uvedli, že mají zkušenosti s konkrétními formami obtěžujícího chování (viz výše).

Pouze celkem 13 dívek (tj. 2,8 %) a 6 chlapců (2,5 %) odpovědělo kladně na přímou otázku, zda někdy zažili sexuální obtěžování ze strany vyučující/ho nebo jiného zaměstnance školy. K obdobným výsledkům došel i druhý výzkumný tým, podle něhož označila svou zkušenost jako sexuální obtěžování pouze 3 % dotázaných (Smetáčková, Pavlík 2011, s. 384). Zahraniční výzkumy se přitom shodují, že ve výzkumech sexuálního obtěžování obvykle odpovídá na přímou otázku po zkušenostech se sexuálním obtěžováním kladně kolem 5–10 % studujících (např. Fitzgerald 1988, s. 172, Kalof et al. 2001, Hill, Silva 2005).

Tato výrazná disproporce tedy vede k zamyšlení nad příčinami takto výrazného rozdílu. Zjištění totiž naznačují, že se představy studujících o tom, co je sexuální obtěžování a jaké formy chování lze takto označovat, a tím, jak je sexuální obtěžování operacionalizováno a definováno výzkumníky, legislativou i vysokoškolskými politikami, značně liší.

DEFINICE SEXUÁLNÍHO OBTĚŽOVÁNÍ OČIMA STUDUJÍCÍCH

Způsob, jakým studující v naší studii definovali sexuální obtěžování, hovořili o něm a vymezovali ho, lze charakterizovat následovně: (i) Při pokusu o definici sexuálního obtěžování jsou patrné váhání a nejistota, které ovšem kontrastují s jasnými představami o genderové struktuře jevu. Definice hranic sexuálního obtěžování jsou zejména v případech lehčích forem (genderového) obtěžování konstruovány jako neurčité a závislé na různých kontextech. (ii) Patrná je také tendence zahrnovat do sexuálního obtěžování pouze nejdůležitější formy

obtěžování, jako jsou různé fyzické formy chování nebo vydírání, a opomíjet měkčí formy obtěžování.

Váhání a nejistota

Hlubkové rozhovory se studujícími ukázaly, že jejich představa o tom, co je sexuální obtěžování, není zcela jasná a termín „sexuální obtěžování“ nemá pro všechny jednoznačný a jasný obsah. Svědčí o tom poměrně velká nejistota ve výpovědích týkajících se obecných charakteristik sexuálního obtěžování. Termín „sexuální obtěžování“ sice studující běžně používají, pro mnoho z nich je ale abstraktní a někteří se jeho používání brání.

„Přeci jenom už říct, že mě někdo sexuálně obtěžoval, to bych se bála, to už musí člověk fakt cítit, že to tak je...“ (Dana, Mgr. studentka).

Když se studující snaží vyjádřit, co je sexuální obtěžování, často váhají, jejich výroky jsou plné slov jako „nevím“, „asi“, „těžko říct“, jak ilustruje následující citace:

„Tak třeba u toho pedagoga si myslím, že končí po tom prvním doteku nějak, já nevím, třeba, já nevím, když jsou třeba někde v tom kabinetu.“ (Robert, Mgr. student)

Největší pochybnosti jsou přitom spojeny s měkčími formami obtěžování. Hranice, za kterou podle studujících začíná sexuální obtěžování, je u těchto forem chování konstruována jako vratká, neurčitá a závislá na mnoha okolnostech a kontextech nebo individuálním vnímání každého z aktérů. Určité chování může, ale také nemusí být sexuálním obtěžováním. Záleží, v jakém kontextu se daná situace odehraje, do jaké míry si jsou její aktéři blízcí či jak danou situaci prožívá a interpretuje daný aktér. S ohledem na určitý kontext situace jsou tak ospravedlňovány i poměrně důvěrné fyzické projevy mezi vyučujícími a studujícími (např. polibek na tvář, objetí, pozvání na schůzku apod.).

„Ono záleží na tom, jaký k tomu člověku máte vztah. Protože, když k němu máte bližší vztah – i s tím pedagogem se dá navázat více méně přátelská báze – tak v tu chvíli vám při rozloučení může dát pusu na tvář.“ (Hana, Mgr. studentka)

V kontrastu s nejistotou a pochybnostmi při vymezování sexuálního obtěžování, mají ovšem studující poměrně jasnou představu o genderové struktuře jevu. Sexuální obtěžování bývá ve spontánních výpovědích studujících velice často spojováno s muži-agresory na straně jedné a ženami-oběťmi na straně

ČLÁNKY

druhé. Většina studujících, pokud uváděli oběti sexuálního obtěžování, mluvila o dívkách nebo ženách, pokud se zmiňovali o agresorech, téměř výhradně o nich mluvili v mužském rodě. S tím souvisí i skutečnost, že studenti-muži si často ani nepřipouštějí, že by se mohli sami stát terčem sexuálního obtěžování, a podle některých autorů jim dokonce chybí kognitivní rámec pro takové chování (Thomas 1997). To, že je někdo muž, ho tedy automaticky vyjímá ze skupiny ohrožených osob, jak uvedl například student doktorského studia Štěpán. Připustit si, že se stal obětí sexuálního obtěžování, by pro něj mohlo znamenat konflikt s jeho maskulinní identitou:

Otázka: A řekl byste, že jste byl sexuálně obtěžován někdy během svého života?

Odpověď: To si myslím, že jsem nebyl a asi bych se ani nenechal sexuálně obtěžovat.

Otázka: Nenechal...?

Odpověď: Tak jako co si budeme namlouvat – já jsem prostě muž. (Štěpán, doktorand)

Jistá ambivalence, s jakou jsou vnímány určité formy obtěžování, které jednou jsou a podruhé zase nemusí být obtěžováním, přitom může ovlivňovat i případnou neochotu nebo obavu se tomuto chování bránit či se vůči němu alespoň vymezit.

Redukce sexuálního obtěžování na fyzické formy a vydírání

Zahraniční výzkumy (např. Kelley, Parsons 2000, s. 551, Biaggio, Brownell 1996, Crocker 1983) ukázaly, že zatímco vážnější formy sexuálního obtěžování spadající do skupiny „něco za něco“, jako je uplácení, nucení k sexuálním aktivitám a sexuální zneužití, bývají jako sexuální obtěžování často klasifikovány, mnohem nejednoznačnější je vnímání forem sexuálního obtěžování, které spadají do skupiny „nepřátelské prostředí“. Sem patří především genderové obtěžování zahrnující slovní narážky, sexistické vtipy, používání sexuálně laděných materiálů při výuce a také svádění. Data z našeho výzkumu přitom tento předpoklad jednoznačně potvrzují. Ukázalo se, že existuje jasná linie, která odděluje relativně jednotně hodnocené formy obtěžování (spadající do skupiny sexuální nátlak a nevtaná sexuální pozornost) od forem, jejichž hodnocení je daleko méně jednoznačné (náležejících zpravidla do skupiny genderového obtěžování).

Poměrně jasně hodnocenými formami sexuálního obtěžování¹¹ byly *pokus o tělesný kontakt přes jasné odmítnutí, pokus o znásilnění, opakované verbální pokusy o navázání milostného vztahu a hovory o intimních a osobních věcech*, které za sexuální obtěžování považuje minimálně 83 % studentů a 94 % studentek. Skupinu forem obtěžujícího chování, která není studujícími zdaleka tak jednoznačně interpretována, tvoří *pozdání na soukromou schůzku, komentování vzhledu, používání lechtivých učebních materiálů, zvýhodnění a znevýhodnění kvůli pohlaví*. Formou obtěžujícího chování, která je studujícími nejméně často považována za sexuální obtěžování, jsou *poznámky a vtipy urážející nebo znevažující muže nebo ženy*, které považuje za sexuální obtěžování pouze necelých 18 % studentek a přes 17 % studentů (Vohlídalová 2010, s. 39).

Toto rozdělení přitom potvrdila i zjištění z kvalitativní sondy, která ukázala, že právě nejrůznější podoby fyzického kontaktu nebo chování, v němž vyučující zneužívají moc nebo vydírají studující, patří k formám, které se studujícími nejčastěji asociují v souvislosti se sexuálním obtěžováním. Jak ukázaly kvantitativní i kvalitativní části naší studie, tyto formy chování jsou při spontánních individuálních definicích sexuálního obtěžování uváděny zdaleka nejčastěji.

„[Sexuální obtěžování] je o vyvolávání nějakého nepříjemného tělesného kontaktu. [...] už je to prostě narušování té osobní zóny, což je nepříjemné.“ (Heda, doktorandka)

„A nesmí tam být žádný nátlak, když Vy pro mě uděláte tohle, tak já pro Vás udělám tohle.“ (Adéla, Bc. studentka)

Výrazně méně jednoznačně jsou v souvislosti se sexuálním obtěžováním uváděny ostatní, především slovní projevy, jako poznámky a sexuální narážky, komentáře vzhledu a chování, lechtivé vtipy, urážky apod. Zejména sexistické vtipy a historky přitom studující často uváděli jako příklady chování, které za sexuální obtěžování nepovažují. Tyto formy chování byly studujícími popisovány jako běžná součást výuky, která je široce tolerována a přijímána a někdy dokonce považována za vtipnou, přirozenou či žádoucí. Jak se ukázalo, vysoká míra tolerance vůči měkčím formám a genderovému obtěžování je tedy vlastní nejen sféře pracovní (jak ukázala studie Křížkové et al. 2006), ale vyskytuje se také mezi vysokoškolskými studenty a studentkami.

Neochota explicitně pojmenovat sexuální obtěžování nicméně neznamená, že tyto formy chování nejsou obtěžující a nežádoucí a nemají negativní dopady na studující. Hloub-

¹¹ Vycházím zde ze zjištění z dotazníkového šetření.

kové rozhovory ukázaly, že jednou ze strategií, kterou volí oběti sexuálního obtěžování, je cílené vyhýbání se agresorovi – jeho kurzům a zkouškám. Strategie vyhýbání však může být poměrně nebezpečná, protože znesnadňuje přístup k plnohodnotnému vzdělání a může negativně ovlivňovat studijní výsledky i motivaci ke studiu (Vohlídalová et al. 2010).

Nelze přitom opomenout ani skutečnost, že interakce mezi studujícími a vyučujícími probíhá v prostředí značných mocenských nerovností. Proto může být např. i odmítnutí zdánlivě nevinného pozvání na kávu ze strany vyučujícího, zvláště pokud je opakované, studujícími vnímáno jako nepříjemné dilema. Výjimkou přitom není ani sebeviktimizace studujících, kteří si vyčítají, že neuměli říct dosti razantní „ne“, jako například Klára, kterou zval vyučující opakovaně na rande:

„No tak jako měla jsem tu zkoušku před sebou, no takže jsem se jako bála (...) Proto to nebylo úplně přímo, proto to nebylo až tak jako asi dostatečný pro něj, to odmítnutí.“

DISKUSE

Ačkoliv se ukázalo, že na sledované fakultě byl podíl studujících, kteří se setkali s nějakou z forem chování, která dle SEQ náleží k sexuálnímu obtěžování, relativně vysoký, pouze zlomek z nich svoje zkušenosti označil jako sexuální obtěžování.

Nejistotu a váhání spojené s vymezením sexuálního obtěžování, chápání jeho hranic jako neurčitých a proměnlivých, úzké pojetí sexuálního obtěžování redukované na tvrdé fyzické formy a vydírání spolu s tolerancí vůči měkčím (genderovým) formám obtěžování je možné považovat za jedny z důvodů, které přispívají k tomu, že studující svoje zkušenosti jako sexuální obtěžování zpravidla neoznačují.

Proč je však v ČR tato diskrepance tak vysoká, přístup k měkčím formám (genderového) obtěžování tak tolerantní a vymezení sexuálního obtěžování je spojeno s množstvím nejistot a pochybností? V následující části se zamyslím nad dvěma možnými (jistě však ne jedinými) zdroji této diskrepance. (i) Prvním z nich je kulturní prostředí v ČR, které není citlivé k genderovým nerovnostem a feministické požadavky v zásadě odmítá. (ii) Druhým je skutečnost, že legislativní úpravy ošetřující problém sexuálního obtěžování byly do českého právního řádu zavedeny teprve relativně nedávno v souvislosti se sladováním českého právního řádu s evropskou legislativou.

Neochota explicitně označovat sexuální obtěžování může vycházet ze **snahy vymezit se vůči feministickým ideám a zároveň i z genderové nesenzitivity české společnosti.**

Souvislostí mezi antifeministickými náladami a přístupem společnosti k problematice sexuálního obtěžování si všímají i zahraniční badatelky (Thomas, Kitzinger 1997, Lee 2001). Podle nich se v USA začala objevovat distance široké veřejnosti od politik na potírání sexuálního obtěžování zejména v souvislosti s rozmachem antifeministických nálad v devadesátých letech. Určité podoby „antifeministického obratu“ jsme přitom byli svědky v devadesátých letech i v České republice, kdy došlo k příklonu ke konzervativním hodnotám a neoliberalismu (Havelková 1993). Odpor české veřejnosti vůči genderovým a feministicky orientovaným tématům a feminismu obecně je u nás přitom patrný dodnes, což dokládá i malá pozornost státních orgánů věnovaná problematice genderové rovnosti (Weiner 2010).¹²

Přestože bylo feministické hnutí v Československu před 2. světovou válkou relativně rozvinuté, komunistickému režimu se podařilo tuto ideologii v očích české veřejnosti zcela zdiskreditovat. Tzv. „ženská otázka“ sice patřila mezi priority socialistického režimu, ženská rovnoprávnost však byla v tomto pojetí redukována pouze na emancipaci skrze plné zapojení žen na pracovním trhu, aniž by došlo k přehodnocení genderových vztahů ve veřejném prostoru a v rodině (Křížková, Vohlídalová 2009b, Havelková 1993). Cíl maximálního zapojení žen na trhu práce se komunistickému režimu podařilo realizovat, ovšem za cenu extrémního zatížení žen druhou směnou. Západní feministická ideologie byla považována za buržoazní přežitek. Ve společnosti, kde ztvrdil socialismus a kde by si měli být všichni lidé rovni, neměla tato ideologie podle tehdejšího režimu žádné opodstatnění (Šiklová 1997, s. 266).

Negativní obraz, který západní feminismus měl (a stále často má) v očích veřejnosti, přitom ještě posilovali čeští emigranti, kteří se vraceli do českého kulturního prostředí ze zahraničí a hrozili možnými dopady přijetí myšlenek západního feminismu na českou společnost. Příkladem je např. cyklus článků Josefa Škvoreckého v časopise Respekt s názvem „Dobrodružství amerického feminismu“, v nichž autor otevřeně kritizuje západní feministickou ideologii. Jeden z jeho textů se přitom zaměřil také na problematiku sexuálního obtěžování, kterou ironickým a stereotyp-

¹² Např. Rada vlády pro rovné příležitosti zasedala naposledy v červenci 2010 (článek vznikl v listopadu 2011).

ním způsobem zesměšňoval jako absurdní výmysl zhrzených a neatraktivních amerických feministek (Škvorecký 1992).

Toto hodnotové ladění české společnosti přitom souvisí s porevolučním ideologickým, politickým i ekonomickým příklonem ke konzervativním myšlenkám a neoliberalismu (Havelková 1993, s. 95, Weiner 2010), které je patrné dodnes (Weiner 2010). Jak vyplynulo z rozhovorů s českými státními úředníky a experty, které proběhly v rámci výzkumu americké socioložky Elaine Weiner (2010), tradiční genderový řád je považován za něco zdravého a přirozeného a jakékoliv zasahování do tohoto řádu je s odkazem na historickou zkušenost socialistické totalitární společnosti vnímáno jako krajně nežádoucí. Odmítavost vůči opatřením pro zvyšování genderové rovnosti ve společnosti je pak ještě posilována neoliberalismem, který se zejména v postkomunistických zemích stal nebyvale mocnou ideologií. Podle Weiner (2010) se tato ideologie střetává s ideály genderové rovnosti, protože vychází z předpokladu přirozených nerovností mezi lidmi. Jakékoliv snahy o narušení těchto nerovností proto chápe jako škodlivý jev ohrožující ekonomickou výkonnost a svobodný trh (Weiner 2010). Je přitom třeba dodat, že studující v našem výzkumu sice představují „novou“ a minulostí nezatíženou mladou generaci, její hodnotový žebříček je však výrazným způsobem spoluutvářen i generací jejich rodičů, učitelů i širším společenským kontextem (Herbert 1997), který je zatížen specifickou historickou zkušeností.

Druhým faktorem je **legislativní kontext sexuálního obtěžování v ČR**. Jak již bylo řečeno, česká společnost (včetně žen samotných) zůstává velice málo senzitivní k různým formám diskriminace, zejména pokud jde o diskriminaci genderovou (Havelková 1993, s. 95, Křížková et al. 2010, Weiner 2010). Tento přístup se přitom jasně odráží i na úrovni legislativní.

Právní ošetření vymezení sexuálního obtěžování v rámci antidiskriminační legislativy v českém právním řádu prošlo zdoluhavou cestou a ve své současné podobě bylo ustaveno až nedávno. Pro srovnání např. ve Spojených státech byl přijat zákon zakazující diskriminaci na základě pohlaví včetně sexuálního obtěžování, který je závazný pro každý vzdělávací program (spolu)financovaný z federálních zdrojů, už v roce 1972 (Dziech, Weiner 1984, s. 19, Lee, Greenlaw 1995, Skaine 1996, s. 105, Paludi 1996). Pokud jde o pracovníprávní vztahy, diskriminační zacházení včetně sexuálního obtěžování zakazoval už zákon o občanských právech z roku 1964 (Skaine 1996, s. 105). Do právního řádu ČR byla definice sexuálního obtěžování zavedena až v roce 2000, a než byla v roce 2009 formulována v konečné podobě, pro-

šla řadou změn (Havelková 2006, s. 96). Je tedy možné, že legislativní definice sexuálního obtěžování se zde ještě příliš nevířila a řada lidí patrně vůbec netuší, že ji český právní řád zahrnuje.

Se značnou rezervovaností české společnosti vůči právní definici obtěžování přitom souvisí i fakt, že toto vymezení bylo do českého právního řádu zařazeno kvůli potřebě harmonizace českého práva s legislativou EU. Nešlo tedy o spontánní iniciativu české veřejnosti nebo její politické reprezentace, pro kterou otázky genderové rovnosti nebyly (a stále nejsou) prioritou, ale spíše o „vynucenou“ implementaci právních norem EU. Na rozdíl od toho v USA vznikala tato legislativa z popudu určité společenské popřávky a v důsledku úspěšného lobbingu feministických aktivistek, které se opíraly o širokou společenskou podporu (MacKinnon 1979).

Jak ukazuje A. Křížková et al. (2010, s. 86) i E. Weiner (2010), důležitou roli v procesu akceptace práva hraje i dědictví komunistické minulosti, v níž bylo právo vnímáno spíše jako nástroj útlaku obyvatel než jako nezbytná a všemi respektovaná autorita, což platí dvojnásob v případě snahy legislativně ošetřit problematiku spojenou s otázkami genderové diskriminace. Podle Weiner (2010) se pak rezistence české společnosti vůči akceptování právních norem implementovaných „shora“ s průběhem času ještě zintenzivňuje.

Na nejistoty okolo vymezení sexuálního obtěžování přitom nemá pozitivní vliv ani skutečnost, že jeho ošetření dosud není běžnou a povinnou součástí vysokoškolských politik. V zahraničí, kde univerzity běžně mají politiky na boj proti (sexuálnímu) obtěžování (tzv. anti-harassment policy), tyto politiky obvykle jasně stanovují (a zároveň i informují), jaké formy chování sexuálního obtěžování zahrnuje, jaké formy chování nejsou tolerovány a jakým způsobem se tomuto chování bránit (Williams et al. 1992, s. 53, Biaggio, Brownell 1996, s. 217, Crocker 1983, s. 679). Definují také nástroje, které je možné využít, nebo proškolené osoby, na něž je možné se v případě potřeby obrátit. Informační kampaně pak zajišťují, že nejen studující, ale i vyučující jsou informováni o svých právech, povinnostech a pravidlech slušného, nediskriminačního a genderově korektního chování v akademickém prostředí.

ZÁVĚR

Analýza ukázala, že sexuální obtěžování (zejména pak genderové obtěžování) patří na sledované fakultě k relativně rozšířeným jevům, pouze malá část studujících však své zkušenosti jako sexuální obtěžování explicitně označuje. Ukázalo

se, že studující mají v porovnání s oficiálními definicemi úzké pojetí sexuálního obtěžování, mají tendenci tolerovat měkčí formy genderového obtěžování a při pokusech o jeho vymezení je patrná velká míra nejistoty a váhání. To však neznamená, že by sexuální obtěžování (včetně genderového obtěžování) nemělo na studující negativní vliv.

Přestože vysoké školy patrně nejsou schopny změnit antifeministické ladění české společnosti, mohou pomoci problematiku sexuálního obtěžování účinně řešit, a to v podobě

vzdělávání studujících i vyučujících v oblasti rovných příležitostí včetně toho, co to je sexuální obtěžování, jakých může nabývat forem a jakým způsobem ho lze řešit. Je totiž známým faktem, že pouze problém, který je jako problém explicitně pojmenován, přestává být neviditelný a může být efektivním způsobem řešen.

PhDr. Marta Vohlídalová
marta.vohlidalova@soc.cas.cz
Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.

Literatura

1. BENSON, D. J.; THOMPSON, G. Sexual Harassment on University Campus: The Confluence of Authority Relations, Sexual Interests, and Gender Stratification. *Social Problems*. 1982, 29, 3, s. 236–251.
2. BIAGGIO, M.; BROWNELL, A. Addressing Sexual Harassment: Strategies for Prevention and Change. In PALUDI, M. A. (ed.). *Sexual Harassment on College Campuses. Abusing the Ivory Power*. Albany: State University of New York Press, 1996. s. 215–234.
3. BURSİK, K. Perceptions of Sexual Harassment in an Academic Context. *Sex Roles*. 1992, 27, 7/8, s. 401–412.
4. CAIRNS, K. V. Femininity and women's silence in response to sexual harassment and coercion. In THOMAS, A. M.; KITZINGER, C. (eds.). *Sexual Harassment. Contemporary Feminist Perspectives*. Buckingham, Philadelphia: Open University Press, 1997. s. 50–90.
5. CROCKER, P. L. An Analysis of University Definitions of Sexual Harassment. *Signs*. 1983, 8, 4, s. 696–707.
6. CORTINA, L. M. Assessing sexual harassment among Latinas: Development of an instrument. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*. 2001, 7, 2, s. 164–181.
7. CROMPTON, R.; HARRIS, F. Explaining Women's Employment Patterns: 'Orientations to Work' Revised. *The British Journal of Sociology*. 1998, 49, 1, s. 118–136.
8. DZIECH, B. W.; WEINER, L. *The Lecherous Professor. Sexual Harassment on Campus*. Boston: Beacon Press, 1984.
9. FITZGERALD, L. F.; SHULLMAN, S.; BAILEY, N.; RICHARDS, M.; SWECKER, J.; GOLD, Y.; ORMEROD, M.; WEITZMAN, L. The incidence and Dimensions of Sexual Harassment in Academia and the Workplace. *Journal of Vocational Behavior*. 1988, 32, 2, s. 152–175.
10. FITZGERALD, L. F. Sexual Harassment: Violence against women in the workplace. *American Psychologist*. 1993, 48, 10, s. 1070–1076.
11. FITZGERALD, L. F. 1996. Sexual Harassment: The Definition and Measurement of a Construct. In PALUDI, M. A. (ed.). *Sexual Harassment on College Campuses. Abusing the Ivory Power*. Albany: State University of New York Press, 1997. s. 25–48.
12. GIUFFRÉ, P. A.; WILLIAMS, Ch. L. Labeling Sexual Harassment in Restaurants. *Gender and Society*. 1994, 8, 3, s. 378–401.
13. GLASER, B. G.; STRAUSS, A. L. *The Discovery of Grounded Theory. Strategies for Qualitative Research*. London: Weidenfeld and Nicolson, 1967.
14. GRUBER, J. E. A Typology of Personal and Environmental Sexual Harassment: Research and Policy Implication for the 1990s. *Sex Roles*. 1992, 26, 11–12, s. 447–464.
15. GUTEK, B. A.; MURPHY, R. O., DOUMA, B. A Review and Critique of the Sexual Experiences Questionnaire (SEQ). *Law and Human Behavior*. 2004, 28, 4, s. 457–482.

16. GUTEK, B. A.; MORASH, B. Sex-Ratios, Sex-Role Spillover, and Sexual Harassment of Women at Work. *Journal of Social Issues*. 1982, 38, 4, s. 55–74.
17. HAVELKOVÁ, H. Patriarchy in the Czech Society. *Hypathia*. 1993, 8, 4, s. 89–96.
18. HAVELKOVÁ, B. Právní úprava obtěžování z důvodu pohlaví a sexuálního obtěžování. In: KRÍŽKOVÁ, A.; MAŘÍKOVÁ, H.; UHDE, Z. (eds.). *Sexualizovaná realita pracovních vztahů. Analýza sexuálního obtěžování v České republice*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd, 2006. s. 92–107.
19. HEARN, J.; PARKIN, W. *Gender, sexuality and violence in organizations: the unspoken forces of organization violations*. London: Sage Publications, 2002.
20. HERBERT, C. Off with the Velvet Gloves. In: THOMAS, A. M.; KITZINGER, C. (eds.). *Sexual Harassment. Contemporary Feminist Perspectives*. Buckingham, Philadelphia: Open University Press, 1997. s. 21–31.
21. HILL, C.; SILVA, E. *Drawing the Line: Sexual Harassment on Campus*. Washington D. C.: American Association of University Women (AAUW) Educational Foundation, 2005.
22. HORSKÝ, J. Irena Smetáčková – Petr Pavlík – Kateřina Kolářová: Sexuální obtěžování na vysokých školách, proč vzniká, jak se projevuje, co lze proti němu dělat. Příručka pro vedení vysokých škol a vyučující. [Recenze.] *Lidé města*. 2010, 12, 1. <http://lidemesta.cz/index.php?id=688> (staženo 27. 9. 2011)
23. HUERTA, M. L.; CORTINA, M.; PANG, J. S. et al. Sex and Power in the Academy: Modeling Sexual Harassment in the Lives of College Women. *Personality and Psychology Bulletin*. 2006, 32, 5, s. 616–628.
24. CHARMAZ, K. *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide through Qualitative Analysis*. London: Sage, 2006.
25. JENSEN, I. W.; GUTEK, B. A. Attributions and assignment of responsibility in sexual harassment. *Journal of Social Issues*. 1982, 38, 4, s. 121–136.
26. KALOF, L.; EBY, K.; MATHESON, J. L.; KROSKA, R. J. The influence of Race and Gender on Student Self-Reports of Sexual Harassment by College Professors. *Gender and Society*. 2001, 15, 2, s. 282–302.
27. KELLEY, M. L.; PARSONS, B. Sexual Harassment in the 1990s: A University-Wide Survey of Female Faculty, Administrators, Staff, and Students. *The Journal of Higher Education*. 2000, 71, 5, s. 548–568.
28. KRÍŽKOVÁ, A.; MAŘÍKOVÁ, H.; UHDE, Z. (eds.). *Sexualizovaná realita pracovních vztahů. Analýza sexuálního obtěžování v České republice*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd, 2006.
29. KRÍŽKOVÁ, A.; PENNER, A., M.; PETERSON, T. The Legacy of Equality and the Weakness of Law: Within-job Gender Wage Inequality in the Czech Republic. *European Sociological Review*. 2010, 26, 1, s. 83–95.
30. KRÍŽKOVÁ, A.; VOHLÍDALOVÁ, M. Rodiče na trhu práce: Mezi prací a péčí. *Sociologický časopis/ Czech Sociological Review*. 2009a, 45, 1, s. 31–60.
31. KRÍŽKOVÁ, A.; VOHLÍDALOVÁ, M. The Labour Market and Work-Life Balance in the Czech Republic in Historical Perspective. In: HAŠKOVÁ, H.; UHDE, Z. (eds.). *Women and Social Citizenship in Czech Society: Continuity and Change*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., 2009b. s. 35–76.
32. KNAPP, D. E.; FALEY, R. H.; EKEBERG, S. E.; DUBOIS, C. L. Determinants of Target Responses to Sexual Harassment: A Conceptual Framework. *The Academy of Management Review*. 1997, 22, 3, s. 687–729.
33. KOMÁREK, S.; HAVLÍČEK, J. Manuál moderního inkvizitora. *Hospodářské noviny*. 19. 2. 2010.
34. LEE, D. “He didn’t sexually harass me, as in harassed for sex... He was just horrible.” Women’s definitions of unwanted male sexual conduct at work. *Women’s Studies International Forum*. 2001, 24, 1, s. 25–38.
35. LEE, R. D.; GREENLAW, P. S. The Legal Evolution of Sexual Harassment. *Public Administration Review*. 1995, 55, 4, s. 357–364.
36. MacKINNON, C. *Sexual Harassment of Working Women. A Case of Sex Discrimination*. New Haven and London: Yale University Press, 1979.

37. MOTT, H.; CONDOR, S. Sexual Harassment and the Working Lives of Secretaries. In THOMAS, A. M.; KITZINGER, C. (eds.). *Sexual Harassment. Contemporary Feminist Perspectives*. Buckingham, Philadelphia: Open University Press, 1997. s. 49–90.
38. NICOLSON, P. Gender Inequality, Sexual Harassment and the Toxic Organization: The Case of Medical Women. In THOMAS, A. M.; KITZINGER, C. (eds.). *Sexual Harassment. Contemporary Feminist Perspectives*. Buckingham, Philadelphia: Open University Press, 1997. s. 32–48.
39. O'LEARY-KELLY, A. M.; PAETZOLD, R. L.; GRIFFIN, R. W. Sexual Harassment as Aggressive Behavior: An Actor-Based Perspective. *The Academy of Management Review*. 2000, 25, 2, s. 372–388.
40. PALUDI, M. A. (ed.). *Sexual Harassment on College Campuses. Abusing the Ivory Power*. Albany: State University of New York Press, 1997.
41. POWELL, G. N. Effect of Sex Role Identity and Sex on Definitions of Sexual Harassment. *Sex Roles*. 1986, 14, 1/2, s. 9–19.
42. GOVERNMENT OF IRELAND. *Report on Sexual Harassment in the Workplace in EU Member States* [online]. 2004. [cit. 2011-05-26] Dostupné z WWW: <<http://www.justice.ie/en/JELR/SexualHrrsmtRpt.pdf/Files/SexualHrrsmtRpt.pdf>>
43. REILLY, T.; CARPENTER, S.; DULL, V.; BARTLETT, K. The Factorial Survey: An Approach to Defining Sexual Harassment on Campus. *Journal of Social Issues*. 1982, 38, 4, s. 99–110.
44. SCHNEIDER, B. E. Graduate Women, Sexual Harassment, and University Policy. *The Journal of Higher Education*. 1987, 58, 1, s. 46–65.
45. SILVERMAN, D. (ed.). *Qualitative research: theory, method and practice*. London: Sage Publications, 2004.
46. SMETÁČKOVÁ, I.; PAVLÍK, P. Sexuální obtěžování na vysokých školách: teoretické vymezení, metodologický přístup a výzkumné výsledky. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*. 2011, 47, 2, s. 361–386.
47. SMETÁČKOVÁ, I.; PAVLÍK, P.; KOLÁŘOVÁ, K. *Sexuální obtěžování na vysokých školách: proč vzniká, jak se projevuje, co lze proti němu dělat*. Praha: Fakulta humanitních studií UK, 2010.
48. SKAINE, R. *Power and Gender. Issues in Sexual Dominance and Harassment*. Jefferson, North Carolina, and London: McFarland & Company, Inc., 1996.
49. STRAUSS, A. L.; CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Albert, 1999.
50. ŠIKLOVÁ, J. Feminism and the Roots of Apathy in the Czech Republic. *Social Research*. 1997, 64, 2, s. 258–280.
51. ŠKVORECKÝ, J. Je možné mluvit se ženou bez pohlavního obtěžování? Dobrodružství amerického feminismu II. *Respekt*. 28. 9. 1992.
52. TANGRI, S. S.; BURT, M. R.; JOHNSON, L. B. Sexual Harassment at Work: Three Explanatory Models. *Journal of Social Issues*. 1982, 38, 4, s. 33–54.
53. THOMAS, A. M. Men Behaving badly? A psychosocial exploration of the cultural context of sexual harassment. In THOMAS, A. M.; KITZINGER, C. (eds.). *Sexual Harassment. Contemporary Feminist Perspectives*. Buckingham, Philadelphia: Open University Press, 1997. s. 131–153.
54. THOMAS, A. M. Sexual Harassment: Reviewing the Field. In THOMAS, A. M.; KITZINGER, C. (eds.). *Sexual Harassment. Contemporary Feminist Perspectives*. Buckingham, Philadelphia: Open University Press, 1997. s. 1–18.
55. TILL, F. J. *Sexual harassment: A report on the sexual harassment of students*. Washington, DC: National Advisory Council of Women's Educational Programs, 1980.
56. TVARŮŽKOVÁ, L. Rovnice o dvou neznámých. *Týden*. 29, 12. července 2004.
57. UGGEN, Ch.; BLACKSTONE, A. Sexual Harassment as a Gendered Expression of Power. *American Sociological Review*. 2004, 69, 1, s. 64–92.
58. UHDE, Z. 2006. Kořeny genderové nespravedlnosti: kritický přístup. KRÍŽKOVÁ, A.; MAŘÍKOVÁ, H.;

- UHDE, Z. (eds.). *Sexualizovaná realita pracovních vztahů. Analýza sexuálního obtěžování v České republice*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd, 2006. s. 13–24.
59. VOHLÍDALOVÁ, M. (ed.); ŠALDOVÁ, K.; TUPÁ, B. *Sexuální obtěžování ve vysokoškolském prostředí: analýza, souvislosti, řešení*. Praha: SOÚ AV ČR, v. v. i., 2010.
60. VOHLÍDALOVÁ, M. Sexuální obtěžování ve vysokoškolském prostředí v číslech. Kvantitativní studie vybrané fakulty pražské vysoké školy. In VOHLÍDALOVÁ, M. (ed.); ŠALDOVÁ, K.; TUPÁ, B. *Sexuální obtěžování ve vysokoškolském prostředí: analýza, souvislosti, řešení*. Praha: SOÚ AV ČR, v. v. i., 2010. s. 27–48.
61. WASTI, S. A.; BERGMAN, M. E.; GLOMB, T. M.; DRASGOW, F. Test of the cross-cultural generalizability of a model of sexual harassment. *Journal of Applied Psychology*. 2000, 85, 5, s. 766–778.
62. WELSH, S. Gender and Sexual Harassment. *Annual Review of Sociology*. 1999, 25, 1, s. 169–190.
63. WELSH, S. The Multidimensional Nature of Sexual Harassment: An Empirical Analysis of Women's Sexual Harassment complaints. *Violence Against Women*. 2000, 6, 2, s. 118–141.
64. WELSH, S., CARR, J.; MacQUARRIE, B.; HUNTLEY, A. "I'm not thinking of it as Sexual Harassment." Understanding Harassment across Race and Citizenship. *Gender and Society*. 2006, 20, 1, s. 87–107.
65. WEINER, E. Morality, biology and the free market: (De)Naturalizing the EU's gender equality agenda in the Czech Republic. *Women's Studies International Forum*. 2010, 33, 1, s. 13–20.
66. WILLIAMS, E. A.; LAM, J. A.; SHIVELY, M. The Impact of a University Policy on the Sexual Harassment of Female Students. *The Journal of Higher Education*. 1992, 63, 1, s. 50–64.

Abstract:

"If I talked about it, I would not call it sexual harassment.": Sexual harassment in higher education from the students' perspective

The paper is based on the analysis of quantitative and qualitative data from the research into sexual harassment in a higher education in the CR and discusses the causes of the gap between the high prevalence rates of sexual harassment and a low proportion of students who label their experience with a certain types of sexualized or sexist conduct as sexual harassment. The analysis showed that students feel a high degree of uncertainty concerning the definition of sexual

harassment and they tend to reduce sexual harassment only to physical form of harassment. While, towards the "softer" forms of (gendered) harassment they remain tolerant. The article concludes that this uncertainty and tolerance has a few main reasons, among them the absence of university policies that would tackle this problem, and negative attitudes of the Czech public to gender issues.